

Kuvituskuva: nimimerkki Anja/Wikimedia Commons (CC-BY-SA-4.0)

Ikä tekee muutoksia hevosenkin elämään

On vastuullista hevosenomistamista hoitaa hevosystävä hyvin sen elämän loppuun asti.

Hyvätuntoinen seniorihevonen voi porskuttaa aivan mukavastikin, kun hampaat ja keho ovat riittävän hyvässä kunnossa. Ilman kunnollista purukalustoa muikin yleiskunto hapertuu nopeasti.

Terve ja hyvätuntoinen 20-30-vuotias hevonen on harvinaisuus, mutta toki se on aivan mahdollista. Kuten ihmisillä, hevosillakin ikä alkaa jossain vaiheessa näkyä ja monia niin sanottuja vanhuudenvaivoja alkaa esiintyä. Hyvällä hoidolla hevosen elämänlaatua ja jopa elinikää voi lisätä - tiettyyn rajaan asti.

Nykypäivänä Suomessa kuolleiden hevosten keski-ikästä ei ole tarkkaa tilastotietoa, sillä moni hevosenomistaja jättää hevosen merkitsemättä kuolleeksi Hippoksen rekisterissä.

- Jos ajettaisiin jotain keskiarvoa tai mediaani-ikää, data olisi vääristynyt, kun rekisterissä on vielä yli 40-vuotiaita hevosia "elossa", Krista Nyqvist Hippoksesta kertoi.

Kuten kaikilla eläinlajeilla ja ihmisillä, ikä ja eletty elämä altistaa hevostakin erilaisille vaivoille.

- Sanoisin, että lähestulkoon kaikille hevosille tulee jotain vaivaa elämänsä aikana. Nuorillakin hevosilla toki esiintyy kiputiloja ja toiminnanhäiriöitä sekä erilaisten traumojen että treenaamiseen liittyvän rasituksen pohjalta. Kuitenkin yleensä nuorilla hevosilla pitäisi olla selkeästi vähemmän ongelmia, ja jos niitä onkin, paraneminen tapahtuu nuorilla sangen sujuvasti. Ikääntyneillä paranemiseen menee usein pidemmän aikaa, ja usein erilaiset kertyneet vaivat saattavat vaikuttaa toinen toisiinsa heikentäen kokonaisuutta, kertoo Eläinklinikka Equivetissä Vermossa työskentelevä hevosfysioterapeutti Selma Piha.

Selma Pihan kokemusten mukaan ihmiset ovat nykyisin aiempaa valmiimpia ja rohkeampia pitämään hevosta, vaikka ikää kertyy ja hevosen käyttöä on jo vähennetty.

Myös jalostuksen, eläinlääketieteen, kuten muun muassa lääkkeiden ja hammashoidon, sekä rehujen kehitys ovat luonnollisesti tukeneet hevosten elinvuosien lisääntymistä.

Eläinfysioterapeutin työ on eläimen terveydentilan ja toimintakyvyn edistämistä.

- Me tutkimme ja hoidamme tuki- ja liikuntaelimestön erilaisten vammojen, rasitustilojen ja muiden haasteiden jälkitiloja ja pyrimme parantamaan yksilön toimintakykyä. Tämän lisäksi fysioterapiaa käytetään etenkin sairaalalolosuhteissa laajasti leikkausten ja vakavien sairauksien jälkeen esimerkiksi hengitystoiminnan parantamiseen, Selma Piha sanoo.

Selma Pihan työn painopiste on erityisesti hevosten tuki- ja liikuntaelimestön kiputilojen paikantamista ja hoitamista, suorituskyvyn haasteiden selvittelyä ja kuntoutuksen suunnittelua. Hän on fysioterapeutin koulutuksen lisäksi opiskellut

"The Old Horse". Piirros arviolta vuosien 1884-1898 väliltä. © The Trustees of the British Museum, released as CC BY-NC-SA 4.0
Kuvälähde: Wikimedia Commons

osteopaatiksi ja hevostero- ja fysioterapiaa.

Hevosien kilpailukäyttö on tietenkin eri asia kuin harrastekäyttö. Ylläpitääkö liikunta, esimerkiksi hevosen liikuttaminen ratsastamalla, vanhenevan hevosen hyvää kuntoa vai onko hevonen jossain iässä yksinkertaisesti liian vanha ratsastettavaksi?

Liikunta ylläpitää terveyttä vanhanakin

- Lähtökohtaisesti liikkuminen ja monipuolinen treeni ylläpitää terveyttä ja kehon yleistä toimintakykyä. Ilman liikkumista ja jonkin sortin kuormituskapasiteetin ylläpitoa normaalitkin kehon toiminnot voivat heikentyä. Suoraa vastausta on vaikea antaa, koska pelissä on paljon muuttujia. Hevoset, jotka sattuvat syystä tai toisesta vanhenemaan hyvin, päätyvät usein olemaan pidempään käytössä.

Myös treenin laadulla ja määrällä sekä muulla perushoidolla ja ympäristöllä on merkitystä. Eri hevosurheilulajeissa hevosen kohdistuva kuorma on myös erilainen ja eri tavoin suhteutettavissa hevosen kapasiteettiin.

- Esimerkiksi ravihevosten laji on aika armoton, joko pysyt muiden mukana tai et, kun taas harrasteratsun liikkumistapaa voidaan muokata laajemmin sen hetkisten kykyjen mukaan. Harrasteratsuja rasittaa tänä päivänä sitten taas elintason sairaudet, jotka saattavat heikentää suorituskykyä ja lisätä vanhenemisen merkkejä.

Onko ratsastus seniorihevosien kunnolla hyvä vai huono asia, riippuu hevosten yksilöllästä. Selma Piha on tavannut yksittäisiä yli 30-vuotiaita hevosia, jotka ovat iloisesti liikkuneet 2-3 kertaa viikossa ratsastettuna ilman havaittavaa ongelmaa. Jokaista hevosta täytyy havainnoida erikseen yksilöllisesti.

Vanheneminen on hitaasti vuosien kuluessa tapahtuva prosessi. Hevosta tarkkailemalla voi päätellä, onko se "tulossa vanhaksi".

- Ikääntyneissä hevosissa minua ihastuttaa niissä usein esiintyvä kyky viestiä mielialoistaan ja tarpeistaan hyvin moninaisesti erityisesti omille tutuille ihmisilleen. Onkohan kyse siitä, että hevonen on ehtinyt tajuta miten erilaiset viestit saa ihmisille perille tai ihmisten omista tulkinnoista, en tiedä.

Esimerkiksi joku tietty ilme, kolistelu, asento tai vaikka ulostaminen vesiasiaan voi ajan mittaan muuttua kommunikaatioksi tietystä mielihämmästä, mihin ihminen sitten reagoi hevosen kannalta tarkoituksenmukaisesti. Hevoset viestivät paljon asioita meille ihmisille, ja meidän tehtävänä on yrittää tulkita niitä, Selma Piha sanoo.

Ikääntyvää hevosta tulee tarkkailla jatkuvasti ja havainnoida sen fyysistä vointia ja henkistä tilaa. Jäykkyys, hidastuminen, kaikki lievätkin ontumat, haluttomuus, viinous, hermostuneisuus, vetäytyneisyys, ärtyneisyys, kiukkuisuus ja apatia ovat tärkeitä merkkejä terveyshaasteista, joihin olisi hyvä reagoida. Hitaasti eteneviä ja aaltoilevia muutoksia omistajan voi olla haastava huomata. Ympäriällä olevien ammattilaisten apu ja säännölliset eläinlääkärin ja eläinlääketieteellisen tarkastukset voivat olla hyviä apukeinoja ajantasaisessa reagoimisessa hevosen voinnin muutoksiin.

Hevosien lopullista eläköitymistä kaikes-ta ratsastuksesta ei voi määrittellä suoraan iän perusteella. Päätöksen tulee perustua hevosen terveydentilaan, toimintakykyyn ja mielialaan eikä ikävuosiin.

- Jotkut hevoset eivät oikein koskaan kykene kestävänsä ratuina, ja toiset eivät ole moksiskaan 30-vuotiaina. Tietyt rodut vaikuttavat keskimääräistä pitkäikäisemmiltä. Esimerkiksi shetlanninponeissa ja islanninhevosissa on paljon "hyvin ikääntyviä" yksilöitä. Yleisesti vaikuttaa, että pienestä koosta on ikääntyessä hyötyä, se vaikuttaa kehoon kohdistuviin kuormiin. Isoista hevosista oma täysin epätieteellinen kokemukseni on, että jostain syystä trakehner-rotuiset tai trakehner-risteytykset vaikuttavat olevan hyvin ikääntyviä sorttia, Selma Piha kertoo.

Me ihmiset teemme pitkälti päätökset hevosten eliniän pituudesta, ja näiden vaikeiden päätösten takana on valtava määrä erilaisia perusteita.

- Huipputasolla kilpailemaan kyvytön hevonen saattaisi terveytensä puolesta voida mainiosti kevyemmässä liikunnassa. Mutta jos arvioidaan ettei se tule henkisesti sopeutumaan siihen, tai että se ei sovellu muiden kuin ammattilaisten käsiin, se päättyy päättämään päivänsä huimasti paljon terveempänä kuin toinen, huomattavasti "huonokuntoisempi" yksilö, jolla on maltillinen eläkekoti. Yleisesti ajattelen, että terveenä ja toiminnallisena pysyvän hevosen liikuntaa ei kannata alkaa merkittävästi keventämään, jos ei ole tarvetta.

Hyvä fyysinen kunto kantaa ikääntyessään pidemmälle eikä kunnon kannata antaa tarpeettomasti laskea. Lisäksi kohtuullinen ja yksilön mukavuusalueella oleva liikunta vähentää tutkitusti nivel- ja lihaskipuja myös lievissä tai kohtalaisissa nivelkulumatilanteissa.

Osteoporoosia samassa merkityksessä kuin vanhenevilla ihmisillä ei hevosilla esiinny. Selma Piha ei muista koskaan kuulleen, että vanha hevonen yhtäkkiä romahtaisi dramaattisesti ratsastajansa alta.

- Toki erilaisia kompuoroituja ja kaatumisia esiintyy myös ikääntyneillä hevosilla. Taustalla voi olla monenlaisia kiputiloja, nivelten jäykkyyttä tai jopa suoranaista univajetta. Myös moniin erilaisiin ontumiin voi oireena liittyä kompastelua ja askelten pettämistä, joten mikä näitä alkaa ilmetä, eläinlääkärin on tärkeä antaa tutkia hevonen kokonaan.

Selkein ja näkyvin ikääntymiseen liittyvä muutos on lihaskudoksen määrän väheneminen. Tämä näkyy monilla ikääntyneillä hevosilla kaulan ja selän sekä lautasten suurten lihasten massan pienemisenä. Hampaiden loppuunkuluminen ja suoliston imeytämiskyvyn heikentyminen heikentävät lihaksistoa entisestään. Erilaiset nivelkulumat edetessään saattavat osaltaan myös heikentää lähilihasten toimintaa, ja toisaalta lihasten kontrollin ja voiman heikentyminen altistaa nivelkulumien etenemiselle. Yli 25-vuotiailla hevosilla voi alkaa näkö ja kuulo myös heikentyä selvästi sekä riski sydämen ja verenkiertoelimestön vaihoihin sekä suoliston imeytymisen heikentymiseen lisääntyä.

Jotta hevonen säilyisi mahdollisimman pitkään hyväkuntoisena ja hyvinvoivana tärkeintä on huolehtia perusasioista. Niitä ovat ruokinta, liikunta, kavioiden ja hampaiden hoito ja sosiaaliset suhteet.

- Säännölliset eläinlääkärin ja eläinlääkäriin tarkastukset ovat hyviä keinoja saada piilevät ja alkavat vaivat aikaisin sopivaan hoitoon sekä hallinnoida jo olemassa olevia ongelmia. Liikunta kannattaa suhteuttaa hevosen vointiin ja kykyihin. Yli 20-vuotias on harvoin siinä kunnossa, että kannattaa nostaa treenin määrää merkittävästi, mekanismit kuormituksensietokyvyn nostamiselle ovat jo heikentyneet. Kannattaa kuitenkin muistaa, että jos hevonen on jossain vaiheessa elämänsä osannut esimerkiksi kouluratsastusliikkeitä hyvin, se osaa ne myös ikääntyneenä, Selma Piha sanoo.

Kuntoutuksessa on helpompaa palauttaa toimintoja, jotka

kuntoutuja on jo joskus osannut. Näin ollen ei pelkän ikävuosien määrän perusteella kannata ajatella etteikö ikääntynyt hevonen voisi kuntoutua.

- Jos elinvoimaa piisaa, kannattaa yrittää. Toisaalta se kaikkein vaikein päätös on myös tärkeä tehdä ennenkuin hevosystävämme joutuvat liikaa kärsimään. Nämä eivät ole helppoja päätöksiä varmasti kenellekään, ja näissä hevosta hoitaneet eläinlääkärit ja joskus me fysioterapeutitkin voimme olla omistajan keskustelua-puna ja päätöksenteon tukena, Selma Piha sanoo.

Tuuli Turtola

Terveystarkastus ja hammashoito vuosittain

Ikääntyvät hevoset olisi hyvä käyttää vähintään kerran vuodessa eläinlääkärillä terveystarkastuksessa. Joka tapauksessa hammashoito on hyvä tehdä vähintään kerran vuodessa, joten terveystarkastuksen voi hyvin yhdistää hammashoitokäyntiin.

- Terveystarkastukseen voisi kuulua kliininen terveystarkastus, jossa kuunnellaan sydän ja keuhkot, tunnustellaan imusolmukkeet, selkä ja raajat, katsotaan limakalvot ja silmät ja tehdään muita tutkimuksia yksilöllisen tarpeen mukaan. Verinäytteitä voidaan ottaa eläinlääkärin arvion mukaan. Ja hammashoitoon tietysti kuuluu suun ja hampaiden tutkimus, ei pelkästään kiillepiikkien raspaus, kertoo eläinlääkäri Johanna Penttinen Hevoslääkärikeskus Hippomedistä.

Hevosillakin esiintyy maksa- munuais- ja sydänsairauksia. Ne ovat kuitenkin hevosilla selvästi harvinaisempia kuin monilla muilla eläinlajeilla, eivätkä välttämättä liity nimenomaan ikääntymiseen. Sydänperäisiä kuolemia hevosilla tavataan, mutta nekin eivät yleensä liity ikääntymiseen, vaan ilmenevät maksimaalisessa rasituksessa.

Hevonen vanhenee kokonaisuutena kuten muutkin eläinlajit ja ihminen, kaikki kudokset vanhenevat.

- Usein ikä alkaa ensimmäisenä näkyä hampaissa ja lihaskudoksessa sekä tuki- ja liikuntaelimestössä erilaisina kulumamuutoksina ja nivelrikkona, mahdollisesti myös ihossa ja karvapeitteessä. Liikunta ja hyvässä lihaskunnossa pysyminen on ehdottomasti hyvä asia ikääntymisen tuomia muutoksia vastaan.

- Ikääntyvien hevosten terveydenhuolto on nykyään hyvissä kantimissa ja hevoseläinlääkärit neuvovat mielellään vanhuspotilaiden terveydenhuollossa. Ikääntyvillä hevosilla on omat sairautensa kuten PPID ja EOTRH, ja näihin on nykyään hyviä hoitomuotoja, Johanna Penttinen sanoo.

Tuuli Turtola